

míšenému elementu germánskému, ale domnívám se, že srovnáním materiálů keszthelských se sousedními i o něco málo pozdějšími tělesnými zbytky z čistě slovanských hrobů IX. až X. stol. na Slovensku, na Moravě a v Čechách, dá se zjistit, co je slovanského v hrobech západních a středních Uher.

Tím, co jsem právě pověděl, nechci však říci, že by starý lebečný typ avarský nebo hunský musil být mongolsky brachycefalní a nemohl mít tvaru delšího.

Otázka kranilogického rozboru keszthelských hrobů je totiž ještě komplikována tím, že mongolský původ Avarů nebo Hunů není zabezpečen. Mongolská rasa je jiná.*

Dnes je zjištěným faktem, že důležitým elementem v střední Asii byli kdysi i národové bílé rasy, kteří se silně odlišovali od rasy žluté svojí tělesnou i duševní potencí a svými zevními rysy, jež se sblížovaly s Evropou. Je to doložené zprávami historickými i obrazy odkrytými v Čínském Turkestánu nebo v Mongolii. Byly to vyšší vrstvy panující nad vrstvami nižšího původu žlutého a stykem tím vytvořila se v střední Asii směs plemenná, o níž podal např. dobré poučení francouzský antropolog A. Legendre, jenž dlouho žil v Číně a v střední Asii.* K těmto vyšším vrstvám počítá Legendre především Huny, ale bezpochyby patřili k nim celým rázům svých výbojů i Avarové. I v chazarském (?) Saltově našel G. Čučukalo lebky dolichooidní.*

Je tedy možno, že nás zajímající národové, kteří oba náležejí k turkotatarské skupině, byli odehlní od vlastního mongolského typu a že náleželi k rase jiné. Vpravdě mongolská individua s mongolskou tváří a silnou brachycefalií mohou být představiteli těch zástupců žluté rasy, kteří se připojili k hunskoavarským invazím a byli jimi strženi do Evropy.

Slovem, v tělesném materiálu keszthelských pohřebišť je ještě tolik různých možností, že pokládat hroby ty šmahem jen za avarské nebo hunské nebylo by správné. To také uznávají maďarští o keszthelskou kulturu nad jiné zasloužili badatelé N. Fettich a L. Bartucz. Ale rozlišit a určit všechny současné typy nebude snadné. Dosavadní materiál k tomu ještě nestačí. Bude potřebí přinejmenším několik větších sérií lebek z velkých uzavřených pohřebišť, na nichž by se odráželo celé skutečné složení tehdejšího osadnictva středního Podunají i jeho typická kultura z doby hunské a avarské. Slované tam jistě nebudou chybět a k nim především obracím zřetel našich badatelů. L. Niederle

RESUME

Autor ukazuje na rozpory, které se dnes vyskytují mezi typem mongolským v Střední Asii a typy lebečnými z uherských hrobů kultury keszthelské, ačkoliv její nositelé, Hunové a Avari, pokládají jsou také za Mongoly. Jelikož se mimo to objevuje v těchto pohřebištech mnoho lebek zcela nemongolského rázu, přicházejí zde v úvahu i Germáni a Slované, zejména tito v době avarské. Českým antropologům naskytuje se zde vděčná analýza uherského materiálu.

Tallgrenn má Huny za brachycefaly, Esa VII, 198.

Turanide Rasse (= turkotatar.-Denikera) *Dříve Turanci a Osmanci* byli pokládáni za mongolské. Což chyba. — Dnes se připojuje tur. rasa od všech antropologů k *europ. rasám* (ale s některými mongolskými znaky, poněvadž sousedí s oběma. Jihozáp. je evropštější.

Ráz. Stř. výše, evrop. ráz celkový, ale trochu mongol. Wangenbeine, dále mírná brachycefalie a hypsicefalie, obličej podlouhlý.

Rozložení. V Asii střední (Turkestán — Jakuti) a záp. — Malá Asie. Tataři v Rusku. K nim i Avari, Hunové, Pečini, Uzi.

¹³) Eickstedt, Rassenkunde 169, 174, 190.

¹⁴) Illustration 1925, I, 634. Také jiní anthropologové konstatovali přítomnost Evropy blížích a dolichooidních žilvl v střední Asii např. již Zograf, Ikov a také Talko-Hrynecwicz.

¹⁵) Čučukalo, Les cranes de Verchne Saltovo (Chark. 1926). Cit. Fettich, Adatok a honfogl. 1931, 328.

Práce je doložena volnými listky. Některé z nich nesou charakter excerpt, jiné jsou volnou poznámkou pod čáru. Jelikož jsem nechtěla v koncepci poru it dílo zřejmě připravené k tisku, připojuji tyto poznámky dodatečně:

Eickstedt, Rassenkunde 170, typus turanské rasy licni lebka mäßig breit und hoch. dazu kurz.

Hunové a Avari bezpochyby náležejí turanské skupině, ale i tam ta hunská dolichocefalie činí obtíž.

Srovnat jaké jsou typy lebečné v Alföldiho hrobech hunských = mongol. dolichocefali?

Przegład antr. VI. 26 sl.

Talko-Hrynecwicz pokládá také sibiřské hroby kostrové, jejichž typ na řece Sudže ve vých. Sibiři, za hunské, nomádské.

Mušské lebky jsou většinou středolebé (stř. ind. 78, 3), jen ženy kloní se k brachycefalii (stř. ind. 80, 5). Jsou vyšší, obličej prodloužený, očníce široké, nosní otvory střední.

Tedy celkem kloní se k dolich. typu při mírné prognatii. Jsou-li to Hunové, tedy neměli ráz mongolský pod, jako Avarové. Vlivy mong. do Uher vnesli teprve Mongolové historičtí. Lid v Uhrách typ smíšený z několika ras, a sice se složila rasa alpská s příměsí dinarské a mongolské.

Maďari při příchodu měli už samostatné 4 typy křížení — jednak mongol. a kavkaz. rasy. Původně Prauhři neměli kavkazského elementu.

J. Junková

IN MEMORIAM

PROFESSOR IRANEUSZ MICHALSKI †

Erst vor kurzem gedachten wir des Ablebens von Prof. Dr. B. Rosiński und nun erlitt die polnische Anthropologie einen weiteren sehr schmerzlichen Verlust...

Am 14. Januar 1966 verschied plötzlich einer ihrer bedeutenden Vertreter, leidenschaftlicher Kämpfer für die wissenschaftliche und menschliche Wahrheit — Professor Dr. Iraneusz Michalski, Leiter des Lehrstuhls für Anthropologie an der Universität Lodž, Begründer einer neuen Forschungsrichtung, der sog. Lodžer morphologisch-vergleichenden Schule. Das Wesen dieser Schule bildet die Verbindung der ursprünglichsten Gedankentraditionen der polnischen Anthropologie mit den neuen Resultaten von Prof. Michalski und seiner Schüler, welche den umfassenden und sehr schwierigen Abschnitt der Wissenschaft vom Menschen, die rassische Klassifikation der Menschheit und die Analyse der morphologischen Struktur ethnischer geläufigen populationistischen Richtung, welche den Begriff der Rasse und der gegenseitig sich mischenden Menschengruppen oder Populationen gleichsetzt, versteht die morphologisch-vergleichende Schule die Struktur einer jeden solchen Gruppe als innerlich rassisch differenziert und bestimmt die Prozentanteile individuell verschiedenartiger rassischer Komponenten — der Grundtypen und Rassen. Unter dem Begriff des Typus versteht man dabei einen beliebigen Komplex menschlicher Individuen, die eine Ähnlichkeit diagnostisch-morphologischer, deskriptiver und metrischer Merkmale aufweisen, in denen die Form des Kopfes, des Gesichts, der Nase, die Farbe der Augen und der Haare, der Wuchs usw. enthalten ist. Prof. Michalski schuf Spezialmethoden dieser Merkmale, sowie der Typendifferenzierung und der Aufzählung ihres Anteils in der Bevölkerung und brachte so in die Wissenschaft über den Ursprung verschiedener Menschengruppen einen neuen Forschungsbeitrag. Seine Studien fundierte er durch ein umfangreiches Material von mehr als 36 000 bei Militäraktionen im vorkriegszeitlichen Polen anthropologisch photographierten Individuen und an mannigfachen Serien: Deutscher, Lausitzer Sorben, Zigeuner, Chinesen, Sikhen, Ägypter und afrikanischer Stämme aus dem Kongo, wodurch er die Kenntnis der anthropologischen Struktur dieser Gruppen bereicherte und genaue Beschreibungen der Grundkomponenten von Menschengruppen bot. Seine Interessen überschritten weit die Grenzen der ethnischen Anthropologie: Er beschrieb die Haupteigenschaften des menschlichen Körperbaues, als erstem in der Welt gelang es ihm eine photographische Übersicht der unmeßbaren deskriptiven Merkmale lebender Individuen sowie der Schädel zusammenzustellen, wodurch die Beschreibung des faktischen Materials wesentlich er-

Některá poznámka je psána těsnopisem. Stejně tak některá zkratka je těžko čitelná, zvláště se to týká poznámek psaných tužkou. Podtržení textu nechávám v původní úpravě.

leichtert wurde. Er leitete auch Forschungen aus dem Grenzbereich der Anthropologie und der Medizin über die Widerstandsfähigkeit gegen die Lungentuberkulose, Herzkrankheiten und die Erkrankungen der Blutbildungsorgane. Man muß auch seine Teilnahme an den anthropologischen Expeditionen nach Ägypten und in die Mongolei unterstreichen; diese letzte Expedition organisierte und leitete er und gewann in schwierigen Geländebedingungen sehr wichtiges und ausgezeichnetes anthropometrisches Material. Zu betonen bliebe, daß Prof. Michalski scharf gegen alle Varianten des unwissenschaftlichen Rassismus kämpfte; er beteiligte sich an der internationalen Diskussion, die in *Current Anthropology* veröffentlicht wurde. In der letzten Zeit arbeitete Prof. Michalski rastlos an dem Problem der anthropologischen Struktur und der Herkunft der Ainu auf Sachalin und den benachbarten japanischen Inseln. Der unerwartete und plötzliche Tod unterbrach diese und auch andere wichtige Untersuchungen, die er durchführte. Ehre seinem Andenken!

Dr. Andrzej Wierciński, Warszawa

PROFESSOR AHMED MAHMOUD EL-BATRAWI'S MEMORIAL

The United Arab-Czechoslovak Anthropological Expedition
to New Nubia in 1965.

In the time when the International Campaign for the Conservation of the Nubian Monuments began to function none of the expeditions registered intended to do any anthropological research of the Nubian population. This incompleteness was felt by the anthropological section of the Czechoslovak Institute of Egyptology of the Charles University in Prague in the time of collecting anthropological documents on Egypt. In consultations with the prominent expert on

the historical development of the Nubian population, the Professor of anatomy at the medical faculty of the Cairo university, Dr. Ahmed Makmoud El-Batrawi, it became clear that for drawing inferences of historic anthropology up to the present time there is still missing a wide comparative material from Nubia. Besides, a displacement of the Nubian population was being prepared and was to change basically its present living conditions. Here a possibility to follow the "anthropological experiment" had been arising.

These were the reasons that led the author to work out the project of a United Arab-Czechoslovak Anthropological Expedition to Nubia, which was presented to the professional and official places of the United Arab Republic as early as in 1961. The scheme was evaluated as having priority, thoroughly examined and favourably appreciated. Its acceptance is largely due to the N.A.R. Minister for Scientific Research and the present chairman of the Supreme Council for Science of the N.A.R., Professor Dr. Ahmed Riad Turki, further to Prof. Dr. Ali Hasan, the head of the medical section of the National Research Centre of the N.A.R. and last but not least to Prof. Dr. El-Batrawi. On the Czechoslovak side its realization is due, first of all, to Mr. MUDr., RNDr. J. A. Valšík, M. D., Sc. D., of the department of anthropology and genetics of the University in Bratislava, with which the Czechoslovak Institute of Egyptology began to co-operate in preparing the expedition. A few years of delay was caused by the reorganisation of the scientific institutions of the N.A.R. and finally by the displacement of the Nubian population, during which there were no proper conditions for investigation.

In spring 1965 the definite agreement between the Arab and Czechoslovak representatives was reached. The very expedition was preceded in October and November 1965 by a five weeks' schooling of the young Arabi collaborators, including the unification of methods. In addition to the anthropological section a nutritional, biochemical and sociological sections were associated. The leader of the expedition

The participants of the United Arab-Czechoslovak Anthropological Expedition to New Nubia in front of the re-erected mamisi of Calabshi.
From the left: 2. Dr. Ferák, 3. Prof. Valšík, 4. Dr. Nofeli, 5. Dr. El-Ramli, 7. Dr. Hussein, 9. Prof. Hassan, the others are the members of other sections and technical workers.